

יתרו – מה הוא שמע?

הרב אלי' וואלף

פרשתינו, פרשת יתרו, פותחת בסיפור שיתרו שמע "את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו", ובעקבות כך הוא עזב את משרתו הבכירה, בתפקידו כ"כהן מדין", ויצא אל המדבר.

ובהמשך הפרשה התורה מספרת לנו על ההכנות למתן תורה, כששיאה של הפרשה הוא – מתן תורה, עשרת הדברות.

פרשת זו, היסודית בחייו של עם ישראל, מעמד מתן תורה, נמצאת דווקא בפרשה הנקראת בשם "יתרו", על שמו של אדם, שלמרות גדולתו כחותן משה – הוא היה בתחילת "כהן מדין", שהיה "כהן לעבודה זרה", עד כדי כך "שהיה מכיר בכל עבודה זרה שבעולם". והדבר תמוה.

בזוהר הק' מסופר, שליתרו היה חלק במתן תורה; הודות לכך שיתרו הגיע אל המדבר ואמר "ברוך ה' אשר הציל אתכם... עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים" – על ידי זה הוא פעל שיתגלה כבודו של הקב"ה בעולם כולו, "לעילא ולתתא" [=למעלה ולמטה], ולאחר מכן ניתנה התורה בשלימות.

ויש להבין מה בעצם היה חסר למשה רבינו ולעם ישראל כדי שהם יקבלו את התורה, ומה יתרו בא והוסיף להם?

*

נביט רגע בדבריו של רש"י, בפירושו על הפסוק הראשון בפרשה. הפסוק אומר: "וישמע יתרו, כהן מדין, חותן משה, את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו, כי הוציא ה' את ישראל ממצרים".

כך שמשמעות הפסוק היא – שהוא שמע "את כל אשר עשה אלוקים", והמשמעות של "את כל" היא, הכל: עשרת המכות, יציאת מצרים, קריעת ים סוף, ירידת המן, ושאר הניסים שקראנו עליהם בתורה בשבועות האחרונים.

אולם למרות זאת רש"י מפרש "וישמע יתרו – מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק".

פירוש זה דורש ביאור: מדוע רש"י בוחר רק את אותם שתי מאורעות מכל המכלול של "את כל אשר עשה אלוקים", מדוע הוא בוחר לציין רק את "קריעת ים סוף ומלחמת עמלק".

ובכלל, מה הפירוש "מלחמת עמלק", איזה תוכן יש בביטוי זה. מדוע רש"י לא כתב "ואת הניצחון על עמלק". המילים "מלחמת עמלק", לא מבטאות שום סיבה לכך ש"שמע שמועה ובא", וכי בגלל שנלחמו (ואני לא יודע אם נצחו או לא), לכן יתרו יעזוב את משרתו כ"כהן מדין" וייצא אל המדבר!?

*

החידוש העיקרי של מתן תורה היה, החיבור שנעשה בין הקב"ה, בין הקדושה, בין החלק הרוחני שבעולם - לבין העולם הגשמי שלנו.

גם האבות הקדושים, לפני מ"ת, למדו תורה וקיימו מצוות, אבל אצלם לא היה חיבור בין המעשה הגשמי עם העולם הרוחני. הקדושה לא הגיעה אל העולם הגשמי. החפצים שהם השתמשו בהם לצורך קיום המצוות – לא הפכו להיות חפצי-קדושה. הם נשארו במהותם הגשמית כמו קודם לכן.

המדרש ממשיל את מתן תורה למלך שגזר גזירה ש"בני רומי" לא יירדו ל"סוריה", ו"בני סוריה" לא יעלו ל"רומי". יום אחד ביטל המלך את הגזירה, ואישר את מעבר הגבולות, והוא עצמו היה הראשון שעבר את הגבול בין רומי לסוריה.

"רומי", משמעותו "רוממות", רוחניות, קדושה. ועד למתן תורה, "בני רומי" - הקדושה, לא יכלו לרדת ל"סוריה". סוריה משמעותה בארמית "סריא", דבר דחוי, לא רצוי. דבר המבטא את גשמיות וחומריות העולם. וכן לאידך, "בני סוריה", העולם הגשמי, לא יכלו "לעלות לרומי", להתעלות מארציותם ולהפוך להיות קדושים.

בעת מתן תורה, ביטל הקב"ה את הגזירה הזו, והוא עצמו היה הראשון ש"חצה את הגבול", הוא ירד אל העולם הזה "וירד ה' על הר סיני", הקב"ה ירד אל ההר הגשמי, "באתי לגני". וכן לאידך, בני סוריה עלו לרומי, הקב"ה קרא למשה רבינו, אדם גשמי, "ואל משה אמר - עלה אל ה'", תעלה אלי, תתעלה.

זהה החידוש של מתן תורה, החיבור של העולם הגשמי והרוחני, חיבור מושלם בין מעלה ומטה.

וכהכנה לזה, היתה "קריעת ים סוף". קריעת ים סוף ענינה הוא, שהים הפך ליבשה. ה"ים" מסמל את עולם הקדושה. יצורי הים אינם יכולים להנתק ממנו, הים הוא מקור חייהם, הים מכסה על כל הברואים שנמצאים בו, כך העולמות הרוחניים הנעלים, ה'ברואים' שיש בהם - בטלים אל מקור חייהם, הם אינם יכולים להנתק ממקורם.

לעומת זאת, ה"יבשה", בה הברואים לא מרגישים מחוברים למקורם, הם חשים כעצמאיים לחלוטין, מסמלת את העולם הגשמי.

ובקריעת ים סוף, נוצר החיבור הראשוני בין ה"ים" וה"יבשה", בין העולם הגשמי לבין העולם הרוחני.

אבל, למרות האיחוד בין "ים" ו"יבשה" שהיה בקריעת ים סוף, החיבור היה רק בין החלק הנעלה הקדוש, עם החלק הגשמי הנחות. אבל עדיין לא היה חיבור בין הרוחניות – לבין אלו שלוחמים ומנגדים לרוחניות. החיבור היה רק עם העולם הגשמי. עם החלק הירוד של העולם. אבל לא עם אלו שלוחמים כנגד הקדושה.

ולכן, למרות החיבור בין הקדושה והעולם שנוצר בקריעת ים סוף, בכל זאת יכול היה להגיע עמלק, שמסמל את ההתנגדות והמלחמה ברוחניות, ולצאת למלחמה כנגד עם ישראל.

וכדי להגיע לאיחוד המושלם בין "רומי" ו"סוריה", כדי ליצור את החיבור המושלם בין הגשמיות לרוחניות שנפעל במתן תורה, כך שגם הדברים שמנגדים לרוחניות, ישמשו כלי וביטוי לאור הקדושה – צריך חיבור הרבה יותר עמוק ופנימי.

*

"מה שמועה שמע ובא". יתרו, שהיה "כהן מדין", כהן לעבודה זרה, ובכל זאת הכיר בגדלותו של הקב"ה ואמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים", הוא זה שרוצה לערוך הכנה מתאימה למתן תורה, ליצור חיבור מושלם בין "לעילא ולתתא", ליצור חיבור מושלם בין רוחניות וגשמיות. הוא זה שמסמל את החיבור בין החלק הירוד, כמי ש"מכיר בכל עבודה זרה שבעולם", לבין הקב"ה –

לכן, הוא שמע, ראשית דבר שיש "קריעת ים סוף", שיש ראשיתו של חיבור בין "ים" ל"יבשה", בין הקדושה לבין העולם הגשמי, אבל הוא שמע גם שהחיבור לא מושלם, הוא גם שמע על "מלחמת עמלק", יש עדיין את החלק הנחות של העולם, החלק שמתנגד לקדושה – כך שהחיבור אינו מושלם.

ולכן "מה שמועה שמע – ובא", היות והוא שמע שהחיבור אינו מושלם, שאמנם היה "קריעת ים סוף", אבל גם היה "מלחמת עמלק", ולכן – "ובא", הוא הגיע. הוא בא כדי ליצור את החיבור המושלם כהכנה למתן תורה. כהן מדין, כהן לעבודה זרה, מגיע למדבר ומצהיר "כי גדול ה' מכל האלוקים".

חיבור שכזה לא היה יכול להיות רק על ידי משה רבינו ועם ישראל, אלא רק יתרו הוא זה שיכול היה ליצור חיבור בין "לעילא ולתתא", ואדם שכזה, ראוי שפרשת מתן תורה תיקרא על שמו.

*

ההוראה אלינו היא: בהיות ובכל יום אנו מברכים "ברוך אתה ה' נותן התורה", "נותן"- בלשון הווה, גם היום התורה ניתנה לנו, אזי עלינו ליצור בכל יום חיבור בין העולם הגשמי והעולם הרוחני. בתחילה עדיין בתחום של "קריעת ים סוף", בתחום שאינו מנגד לקדושה, אולם לאחר מכן גם מול "מלחמת עמלק", עלינו להפוך את העולם כולו למקום בו תשרה הקדושה.

(לקוטי שיחות חלק יא)